

Till
Skärholmens stadsdelsnämnd

Romers rätt - en strategi för romer i Sverige - remiss från kommunstyrelsen med dnr 001- 2165/2010

Förslag till beslut

1. Stadsdelsnämnden beslutar att som sitt yttrande till kommunstyrelsen överlämna detta tjänsteutlåtande.
2. Omedelbar justering

Steinunn Å Håkansson
Stadsdelsdirektör

Lena Thorson
Avdelningschef
Individ och Familj

Bakgrund

Kommunstyrelsen har begärt yttrande från stadsdelsnämnderna i Skarpnäck, Skärholmen och Farsta samt från Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden, Kultur- och idrottsnämnden, Utbildningsnämnden, SLK och Stadshus AB. Remissen gäller romers rätt – en strategi för romer i Sverige, betänkande av Delegationen för romska frågor (SOU 2010:55). Ärendet har handlagts inom avdelningen Individ och Familj.

Bilaga. Remiss från kommunstyrelsen inklusive betänkandet i form av innehålls-förteckning och sammanfattning. I remissen, bilagans första sida, finns internet-adressen till betänkandet i sin helhet.

Sammanfattning

Regeringen inrättade år 2006 Delegationen för romska frågor för att vara nationellt pådrivande i arbetet med att förbättra romers situation i Sverige. I delegationens uppdrag ingick bland annat att utreda romers situation i Sverige genom att inhämta, sammanställa, analysera och redovisa erfarenheter och kunskap samt lämna förslag på hur romers livsvillkor i samhället ska kunna förbättras. Delegationen hade också i uppdrag att stödja kommunala projekt och verksamheter, som syftar till att förbättra romers situation. Delegationen skulle även informera och sprida kunskap om romer och romers situation samt uppmuntra kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan statliga myndigheter och kommuner.

Delegationen för romska frågor presenterar en modell för en strategi som ska säkerställa romernas mänskliga rättigheter i Sverige. Strategin har tre övergripande mål:

att stänga välfärdsgapet mellan romer och andra grupper,

att häva romers maktunderläge och

att reparera romers tillit till majoritetssamhället och överbrygga förtroendeklyftan.

Strategin innehåller förslag på åtgärder som bedömts vara strategiska för att förändra romers villkor i samhället. Åtgärderna handlar om att säkerställa romers tillgång till sina mänskliga rättigheter och minoritetsrättigheter. Strategin omfattar en rad åtgärder som knyter an till romernas självklara mänskliga rättigheter och det krävs en målmedveten uthållighet. Delegationen har utgått ifrån att det krävs särskilda insatser under 20 år, en generation, för att nå målen.

Delegationens förslag

Rätt till delaktighet och inflytande

Romers politiska makt, möjlighet till inflytande inom förvaltningsmyndigheter över beslut som rör dem, grad av självstyre och egna civilsamhällesorganisation ligger långt under vad Sveriges internationella åtaganden bjuder. Sverige ligger i europeisk jämförelse långt efter många av våra östliga grannländer.

Delegationen föreslår att verkställigheten av den nationella strategin för romer anförtros ett *sekretariat för romska frågor*, som bör bygga på en samrådsmodell

med fyra regionala sekretariat knutna till sin verksamhet. Ett mål är att en framtida romsk representation ska komma till stånd med en typ av självstyre som Same-tinget. Den skulle utgöra remissorgan och officiell representant för den romska gruppen.

Ungdomsstyrelsen får i uppdrag att etablera en *romsk ungdomsledarakademi*, vars syfte är att utbilda romska ungdomar som vill engagera sig i samhällsfrågor, både vad gäller den romska minoriteten och samhällsfrågor i allmänhet.

Rätt till utbildning

Utbildning är den primära drivkraften bort från en ekonomisk och socialt marginaliserad position för både vuxna och barn. Grundskolekompetens är en nödvändig förutsättning för vidare studier och för inträde på arbetsmarknaden. För att förbättra utbildningssituationen föreslår delegationen inrättande av ett *statsbidrag* för att kommuner i samarbete och samråd med den romska minoriteten ska kunna genomföra olika insatser både i förskola och grundskola. Bristen på romska förebilder inom förskola och skola och bristen på modersmåls lärare är stor. Därför föreslås även inrättandet av ett statsbidrag för kompetenshöjande utbildningsinsatser för personal med romsk språk- och kulturbakgrund.

Delegationen föreslår även inrättande av statsbidrag till utbildningsanordnare inom studieförbund, folkhögskolor samt kommunala vuxenutbildningar för utbildningar anpassade för elever med romsk språk- och kulturbakgrund.

Rätt till arbete

Delegationen konstaterar att romer i extremt hög grad är uteslutna från arbetsmarknaden. Ett strategiskt mål är att hjälpa unga romer att bryta mönstret av utanförskap och hitta ett fotfäste på arbetsmarknaden. Den känsliga övergångsfasen från utbildning till arbetsliv behöver där vara i fokus för insatserna. Satsningarna kommer att kräva särlösningar i form av program som löper över hela perioden för den nationella strategin. Ett väsentligt område är att förbättra romers möjligheter till eget företagande.

Rätt till bostad

I det paket av åtgärder som föreslås ser delegationen rätten till bostad som en av viktigaste tillsammans med utbildning och arbete. Delegationen har formulerat flera mål för det bostadspolitiska området, bl.a. att romer ska ha en bostadsstandard som överensstämmer med genomsnittlig standard i riket. Omfattande strukturella förändringar på bostadsmarknaden kan få konsekvenser för svaga grupper, dit många romer hör. Vilka effekter förändringar inom allmännyttan, av förmedlingssystemen, förskjutningar mellan olika upplåtelseformer har och får för romers tillgång till rätten till bostad, är svåra att förutse. Dessa effekter liksom olika samband, till exempel eventuella samband mellan bostadssegregation och diskrimine-

ring, bör bli föremål för vetenskapliga studier. Delegationen föreslår att Boverket får ett sådant uppdrag.

Rätt till hälsa och social välfärd

I betänkandet konstateras att den romska minoritetens levnadsvillkor är betydligt sämre i flera avseenden - såsom bostad, hälsa, arbete, utbildning, delaktighet - än vad den är för majoritetssamhället. Det är en marginaliserad och utsatt grupp som i mångt och mycket hänvisas till samhällets stöd för sin ekonomiska och sociala trygghet. Den bild delegationen sammantaget fått av hälsosituationen inom den romska minoriteten gör att delegationen bedömer att det finns behov av en särskild studie av romska kvinnors hälsosituation. Delegationen föreslår att Statens folkhälsoinstitut får ett särskilt uppdrag att utreda romska kvinnors hälsosituation för att föreslå konkreta åtgärder, som förbättrar den gruppens fysiska och mentala hälsa.

Rätt till språk

Gemensamt för alla varieteter av romani chib är att de främst är talade språk. Arbetet med ordböcker, ordlistor och språkläror är därför viktigt. Sådant arbete bedrivs vid Språkrådet (Institutet för språk- och folkminnen). Delegationen föreslår att den romska språkvården vid Språkrådet byggs ut med ytterligare två tjänster. Delegationen menar också att det är viktigt att det bedrivs forskning i romani chib och föreslår att Högskoleverket får i uppdrag att se över förutsättningarna för sådan forskning.

Finska, samiska och meänkieli, de s.k. territoriella minoritetsspråken, har en starkare ställning i lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Med stöd av lagen kan de som talar finska, samiska eller meänkieli exempelvis få tillgång till barn- och äldreomsorg, helt eller delvis på sina språk. Delegationen menar att lagen bör revideras så att romani chib får lika stark ställning som finska, samiska och meänkieli.

Rätt till kultur

Sveriges minoritetsrättsliga åtaganden innebär att bevara och utveckla den romska kulturen, ge romer i Sverige möjlighet att behålla och utveckla sin religion, sitt språk, sina traditioner och sitt kulturarv samt få framställa och ha tillträde till tryckta media, radio och TV, delta i det kulturella livet och ha kunskap om sin egen historia och kultur. Allt detta ska ske med en romsk delaktighet i och inflytande över förslagen, besluten och genomförandet.

Delegationen föreslår inrättandet av en nämnd för romsk kultur. Den föreslår också inrättandet av statliga basbidrag för romska kulturinstitutioner och tidskrifter. Sändningstiden för program på romani chib bör utökas inom SR och SVT. Läns- museerna bör få i uppdrag att synliggöra romsk historia och kultur i respektive län.

Rätten att inte bli diskriminerad och Försoning

Delegationen slår fast att romer är den mest utsatta gruppen när det gäller diskriminering i Sverige och i Europa. Rättssäkerhet är en väsentlig del av de grundläggande mänskliga rättigheterna. Arbetet med att mota tillbaka antiziganismen* i Sverige måste föras på flera plan och med grund i en djupare analys av dess natur och manifestationer. Delegationen föreslår att fördjupade studier av hur romer behandlats av rättsväsendet över tid, genomförs inom ramen för den försoningsprocess som föreslås.

Romers mänskliga rättigheter utsätts för allvarliga kränkningar i Sverige och många romer utestängs alltjämt från väsentliga delar av samhällslivet. För att få ökad kunskap och förståelse vad gäller många romers situation i dag är det nödvändigt att förstå den historiska kontexten, hur stereotyper kring romer vuxit fram och hur fördomar mot romer lever vidare från generation till generation samt legat till grund för den statliga politiken.

Delegationen har diskuterat olika möjligheter att uppmärksamma statsmakternas historiska oförrätter mot romerna, som ett led i en process för att uppnå upprättelse för romerna och försoning mellan romerna och majoritetssamhället. Delegationen föreslår därför att en *sannings- och försoningskommission* inrättas för att kartlägga och dokumentera de övergrepp, försummelse och diskriminerande åtgärder som begåtts mot den romska minoriteten från år 1900 fram till år 2000. Det var då Europarådets ramkonvention om nationella minoriteter trädde ikraft liksom den Europeiska stadgan om landsdels- och minoritetsspråk.

* Antiziganism - fiendlighet, rasism som riktas specifikt mot romer

Förvaltningens synpunkter

Delegationen för romska frågor har gjort en omfattande utredning av romers situation och påvisat den diskriminering och antiziganism som finns i majoritetssamhället. Som exempel på romers erfarenheter av diskriminerande behandling kan bland annat nämnas fördrivning, tvångsförflyttning, näringsförbud och invandringsförbud. Utredningen pekar på att diskrimineringen fortgår även idag på flera plan. Förvaltningen är positiv till förslagen i utredningen, som sammantaget bildar en helhet av åtgärder, och vill särskilt lyfta fram några av dem.

Förvaltningen stödjer förslaget om att inrätta ett sekretariat för romska frågor, som på sikt ska leda fram till en romsk representation med ett likartat självstyre som Sametinget. Sekretariatet beskrivs som den organisatoriska motorn i arbetet med

den nationella strategin för romer. Sekretariatet ska vara tidsbegränsat och fungera som en samrådsmodell. Att sekretariatet byggs upp med romska representanter, ser förvaltningen som en förutsättning för att stärka den romska minoritetens inflytande och delaktighet. Det behövs en instans som tillvaratar romers intresse och det föreslagna sekretariatet, med fyra regionala sekretariat, är en väg att ge romer politisk makt och inflytande. Förvaltningen anser även att förslaget om en romsk ungdomsledarakademi är av stor betydelse för att utbilda romska ungdomar, som vill engagera sig i samhällsfrågor och för att få fram romska ledare. Detta skapar förutsättningar för romer att delta i politik och samhällsliv.

Förvaltningen vill betona värdet av delegationens förslag om att inrätta en sannings- och försoningskommission. En sådan kommission fyller flera viktiga syften. För romerna en möjlighet till upprättelse, för majoritetssamhället att få ökad kunskap och förståelse för romers situation och minska den ömsesidiga misstron mellan romer och majoritetssamhälle. Ökad kunskap om romers livsvillkor är avgörande för att få till stånd en förändring. En sannings- och försoningskommission kan bidra positivt när det gäller diskrimineringen av romer.

Förvaltningen delar delegationens uppfattning om att utbildningssituationen är ett av de viktigaste områdena för att förbättra romers livsvillkor i samhället. Här har skolan en central roll. I betänkandet finns ett flertal bra förslag om statsbidrag för att kommunerna ska kunna genomföra åtgärder och insatser inom förskola och grundskola för att förbättra de romska barnens utbildningssituation. T.ex. statsbidrag till åtgärdsprogram för mentorer och brobyggare mellan skola och familjer och för kompetenshöjande utbildning för kommunalt anställd personal med romsk språk- och kulturbakgrund. Romska förebilder inom förskola, skola och fritid är viktiga inte bara för romerna själva utan även för majoritetssamhället.

Betänkandet innehåller en mängd förslag till åtgärder som ska bidra till att målen med strategin uppnås. Förvaltningen stödjer förslagen och menar att romernas egen medverkan i förändringsarbetet är en förutsättning för att strategin ska lyckas, t.ex. genom egna organisationer och egen representation i olika sammanhang. Det föreslagna sekretariatet får en viktig uppgift att följa upp och se till att samhällets åtgärder mot alla former av diskriminering följs.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden som sitt yttrande till kommunstyrelsen överlämnar detta tjänsteutlåtande.